

Handreiking gemeente-inbreng waterbeheer Scheldestroomgebied

Provincie Zeeland

**HANDREIKING GEMEENTE-INBRENG
WATERBEHEER
SCHELDESTROOMGEBIED**

PROVINCIE ZEELAND

7 november 2006
110502/ZF6/4B2/201390

Inhoud

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Knelpunten en vragen bij gemeenten	3
2	Beleidskader	5
2.1	Achtergronden Waterbeheer 21 st Eeuw	5
2.2	Achtergronden Europese Kaderrichtlijn Water	8
2.3	Toestand en stand van zaken Scheldestroomgebied	11
2.4	De betekenis van de Kaderrichtlijn Water voor gemeenten	13
2.5	Organisatie van de KRW in Scheldestroomgebied	14
2.6	De regionale kalender voor gemeenten	15
3	Toetskader	17
3.1	Watertoets	17
3.2	KRW binnen ruimtelijke ontwikkelingen	17
4	Voorbeelden	19
4.1	Rol van de gemeente	19
4.2	Voorbeelden uit de Zeeuwse praktijk	21
5	Meer weten?	26
Bijlage 1	Belangrijkste genoemde beleidsstukken	28
Bijlage 2	Kaart waterlichamen stroomgebied Schelde	30
Bijlage 3	Tijdplanning KRW proces in stroomgebied Schelde	32
Bijlage 4	Kalender	33
Colofon		34

HOOFDSTUK 1 Inleiding

1.1

AANLEIDING

Er komen op dit moment allerlei beleidsontwikkelingen met betrekking tot water op gemeenten af. Twee belangrijke ontwikkelingen in het bijzonder tekenen zich af. Waterbeheer 21^e Eeuw (WB21) en de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Deze beleidslijnen zijn niet primair gericht op gemeenten, maar hebben wel hun invloed op de gemeentelijke taken. Dit geldt zowel voor de waterbeheer/rioleringstaken van de gemeente, als voor bijvoorbeeld het ruimtelijk beleid.

De helft van het aantal gemeenten in het Scheldestroomgebied heeft, ten tijde van het opstellen van deze handreiking, via een stedelijk waterplan inzicht gegeven in de wijze waarop de waterthema's moeten worden opgepakt. Alle andere gemeenten stellen op dit moment een waterplan op. Het stedelijke waterplan is daarmee een belangrijke kapstok voor het waterbeleid, maar kan niet altijd de nieuwste ontwikkelingen meenemen. Deze handreiking kan dus ook gezien worden als een aanvullend document, dat gemeenten wil helpen om de nieuwe waterbeleidsontwikkelingen in de dagelijkse praktijk te brengen.

1.2

KNELPUNTEN EN VRAGEN BIJ GEMEENTEN

INVENTARISATIE

Via een aantal inventariserende gesprekken met drie gemeenten, te weten Middelburg, Noord-Beveland en Schouwen-Duiveland en de Zeeuwse waterschappen in het Scheldestroomgebied is bij het samenstellen van deze handreiking nagegaan hoe het toepassen van het beleid in de gemeente-praktijk nu verloopt.

De belangrijkste resultaten uit de interviews zijn de volgende:

- De samenwerking tussen overheden, vooral gemeenten en waterschappen, is onder invloed van onder meer waterplannen toegenomen.
- De watertoets, en daarmee een deel van WB21, is redelijk 'ingeburgerd' bij gemeenten.
- Over de planprocessen in het waterbeheer, vooral over de rol van gemeenten in het KRW-proces, bestaat veel onduidelijkheid bij gemeenten.
- Bestuurlijke betrokkenheid bij het thema 'water' is er vooral op projectniveau. Betrokkenheid bij het 'bredere kader' is sterk persoonsgebonden.
- In waterplannen krijgen thema's als ecologie en water, en maatregelen in dit kader, regelmatig een plaats. Achtergrondkennis hierover (welk effect heeft een maatregel op de ecologie) ontbreekt nog al eens.
- Betrokkenheid van gemeenten bij waterontwikkelingen is over het algemeen groot, geïnterviewde personen hebben zelf veel inbreng.

Mede op basis van deze analyse is de inhoud van deze handreiking vormgegeven. Deze bestaat uit de volgende onderdelen:

LEESWIJZER

Het beleidskader in hoofdstuk 2. Hierin wordt beknopt aangegeven over welke beleidsontwikkelingen we nu praten, wat de actuele stand van zaken is, en wat er in de toekomst staat te gebeuren. Hierbij ligt duidelijk de nadruk op het Nederlandse deel van het Scheldestroomgebied.

Hoofdstuk 3. Hierin wordt de relatie aangegeven met het beleid van een gemeente. Hoe kan een gemeente haar eigen ambities en plannen laten aansluiten bij de landelijke en Europese beleidslijnen?

Hoofdstuk 4. Dit hoofdstuk geeft voorbeelden hoe het waterbeleid momenteel in het Scheldestroomgebied toegepast wordt. Deze voorbeelden zijn een illustratie van zaken die de gemeente zelf of in samenwerking met het waterschap en/of provincie op kan pakken.

Deze handreiking heeft niet als doelstelling uitputtend en volledig te zijn. Veel over Kaderrichtlijn Water, WB21 en gemeentelijk waterbeheer staat al op papier of internet. Deze handreiking wil niet alleen de regionale component in het Scheldestroomgebied belichten, maar ook hulp bieden bij het vinden van meer informatie. Daarom eindigt deze handreiking met een aantal verwijzingen. Links in de kantlijn staan trefwoorden benoemd, om het zoeken naar bepaalde begrippen of thema's te vereenvoudigen.

NIEUWSBRIEF

De onderwerpen van deze handreiking zijn actuele processen. Over een aantal maanden is een deel van wat in de handreiking staat weer achterhaald door nieuwe ontwikkelingen, of valt er meer detailinformatie te geven. Om dit verschijnsel te ondervangen, wordt er vanuit het projectbureau Kaderrichtlijn Water Schelde en het Regionaal Ambtelijk Overleg Scheldestroomgebied overwogen om via een digitale 'nieuwsbrief' aanvullingen op de handreiking en nieuws over actuele waterontwikkelingen in het gebied van de Schelde te gaan verspreiden. De opstellers van deze handreiking juichen dit initiatief toe, en zien dit als een goede mogelijkheid om gemeenten op de hoogte te houden van de regionale ontwikkelingen rondom het waterbeleid.

HOOFDSTUK 2

Beleidskader

In dit hoofdstuk zullen de belangrijkste beleidsontwikkelingen worden belicht. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de samenhang tussen de verschillende beleidsontwikkelingen en plannen die in dit hoofdstuk belicht worden. Dit overzicht is niet uitputtend, naast deze plannen is er sprake van wet- en regelgeving die voor een gemeente van belang is, en van beleidsontwikkelingen (zoals Afvalwaterketen) die in deze handreiking niet belicht worden.

2.1

ACHTERGRONDEN WATERBEHEER 21^e EEUW

In de aard en omvang van de waterproblematiek doen zich structurele veranderingen voor. Klimaatveranderingen, zeespiegelstijging, bodemdaling en verstedelijking maken een nieuwe aanpak in het waterbeleid noodzakelijk. Met het oog hierop is in 2000 het advies Waterbeheer 21^e eeuw opgesteld. De volledige tekst van het advies is na te lezen op:

<http://projecten.nederlandleefmetwater.nl/documents/Commissie%20WB%2021%20advies.pdf>

De Zeeuwse uitwerking van WB21 heeft plaatsgevonden in de Deelstroomgebiedsvisie Zeeland, die in 2004 definitief vastgesteld is. Dit rapport is te downloaden op:

<http://www.zeeland.nl/loket/publicaties/rapporten/wb21>

In het advies wordt uitgegaan van drie principes: ‘anders omgaan met waterbeheer’, ‘ruimte voor water’ en ‘meervoudig ruimtegebruik’. Deze worden hieronder elk beknopt toegelicht.

Anders omgaan met waterbeheer

In het advies is gekozen voor de drietrapsstrategie “vasthouden-bergen-afvoeren”:

- overtollig water zoveel mogelijk bovenstrooms vasthouden in de bodem en in het oppervlaktewater;
- zonodig water tijdelijk bergen in retentiegebieden langs de waterlopen, waarvoor ruimte moet worden gecreëerd;
- in het uiterste geval, water afvoeren naar elders.

In de deelstroomgebiedsvisie Zeeland (paragraaf 4.4) en het provinciaal omgevingsplan is opgemerkt dat vasthouden van water in Zeeland in gebieden met een landbouwfunctie vaak nauwelijks mogelijk is. Wel liggen er vasthoudmogelijkheden in natuurgebieden, zolang de waterkwaliteit geen beperkende factor is. In het verlengde van de genoemde trits is in het Omgevingsplan 2006-2012 specifiek de volgende voorkeursvolgorde genoemd:

1. vasthouden water in geschikte natuurgebieden;
2. berging in combinatie met natuurvriendelijke oevers, natte ecologische verbindingzones;
3. actieve herinrichting (grasland) waar goede mogelijkheden zijn;
4. alleen technische oplossingen.

VASTHOUDEN – BERGEN – AFVOEREN

Zie verder het Provinciaal Omgevingsplan Zeeland 2006-2012:

http://www.zeeland.nl/zeesterdoc/ZBI-O/ZEE/ZEE0/6009/600988_1.pdf

Ruimte voor water

Het watersysteem moet betrouwbaar, duurzaam en bestuurbaar zijn. In het Provinciaal Omgevingsplan Zeeland (paragraaf 4.7) worden verschillende bouwstenen aangereikt om water tot een mede-ordenend principe in de ruimtelijke ontwikkeling te maken. Dit zijn de volgende elementen:

- kansrijke en minder kansrijke gebieden voor uitbreidingslocaties;
- de mogelijkheden en onmogelijkheden voor benutting van zoet grondwater;
- de risicozones voor wateroverlast;
- de hydrologische invloed op gebieden met de functie natuur.

Meervoudig ruimtegebruik

Op diverse plaatsen kunnen water en andere functies ruimtelijk gekoppeld worden. In steden kan dit door water te combineren met stedelijke herinrichting en stadsuitbreiding. Een voorbeeld hiervan is de wijk De Mortiere in Middelburg. In het landelijke gebied zijn er kansen voor de combinatie van water, natuur en recreatie. Ook de combinatie van water en landbouw is in veel gevallen mogelijk. Onder regie van Dienst Landelijk Gebied heeft dit op verschillende plaatsen in Zeeland plaatsgevonden, bijvoorbeeld op Walcheren en in de gemeente Tholen.

Figuur 2.1

De Mortiere in Middelburg in
aanleg

NBW

Nationaal Bestuursakkoord Water

In 2003 zijn de resultaten van de samenwerking die in het kader van WB21 is ingezet en van voortschrijdende kennis en inzicht neergelegd in het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW).

In dit akkoord is vastgelegd hoe het waterbeleid voor de 21^e eeuw wordt vormgegeven door de gemeenschappelijke overheden. Het hoofddoel is om in 2015 het watersysteem op orde te hebben. Een van de centrale afspraken die in dit kader gemaakt is, is dat waterschap en gemeente zorg dragen voor de uitvoering van de regionale en stedelijke wateropgave. Ook

is er aandacht voor waterkwaliteitsvraagstukken. Verder zijn in het Akkoord procesafspraken gemaakt, zoals het toetsen van regionale watersystemen, uit te voeren door de waterschappen.

Het Nationaal Bestuursakkoord Water is te vinden op:

http://projecten.nederlandleeftmetwater.nl/documents/HET_NATIONAAL_BESTUURSAKKOORD_WATER230620031.doc

Stedelijke wateropgave

STEDELIJKE WATEROPGAVE

Een van de afspraken uit het Nationaal Bestuursakkoord Water is dat gemeenten samen met waterschappen de 'stedelijke wateropgave' in kaart brengen.

De stedelijke wateropgave is geen eenduidig gedefinieerd begrip. De VNG onderscheidt:

- de stedelijke wateropgave oppervlaktewater - de regionale opgave voor het oppervlaktewater waarvan het waterschap regisseur is en de gemeente via integrale afwegingen vooral bij de ruimtelijke component betrokken is;
- de stedelijke wateropgave riolering. De lokaal geregisseerde wateropgave die vooral aan riolering is gerelateerd. Deze opgave heeft ook betrekking op de afvoer van regenwater van verhardingen en de aanpak van grondwaterproblemen in het bebouwde gebied;
- de stedelijke opgave voor grondwater.

De VNG rapporteert, conform afspraken uit het NBW, over de stedelijke wateropgave. Eind 2005 is in een ledenbrief van de VNG een beknopte handreiking weergegeven. Deze is te vinden op:

www.vng.nl/Documenten/vngdocumenten/Ledenbrief_FEI-U200515984.pdf

Figuur 2.2

Wateroverlast?

De Zeeuwse waterschappen willen het in kaart brengen van de stedelijke wateropgave zoveel mogelijk combineren met het opstellen van een stedelijk waterplan.

Werknormen wateroverlast

In het NBW zijn werknormen afgesproken met betrekking tot wateroverlast. Deze normen geven voor de verschillende vormen van grondgebruik aan welke mate van wateroverlast acceptabel wordt geacht. De Zeeuwse waterschappen toetsen of deze normen in de praktijk realiseerbaar zijn. Tevens rekenen zij uit welke kosten gepaard gaan met de uitvoering van benodigde maatregelen om de norm te halen.

De watertoets

De genoemde principes moeten allen terugkeren in de watertoets, het proces waarbij waterbeheer een plaats krijgt bij ruimtelijke ontwikkelingen. Ruimtelijke besluiten mogen niet meer genomen worden zonder een zogeheten watertoets. Hiertoe is de landelijke Handreiking Watertoets opgesteld.

Als vervolg op de landelijke Handreiking Watertoets hebben de Zeeuwse waterbeheerders (de twee waterschappen, provincie en Rijkswaterstaat) de 'Zeeuwse handreiking watertoets' opgesteld, waarin ook aandacht is voor specifieke Zeeuwse situaties. De Handreiking is te vinden op:

ZEEUWSE WATERTOETS

<http://www.zeeland.nl/loket/publicaties/rapporten/watertoets>

In de handreiking wordt ingegaan op de momenten waarop de watertoets van toepassing is en de inrichting van het watertoetsproces. Daarnaast wordt een aantal, voor een deel specifiek Zeeuwse, inhoudelijke elementen genoemd. Hierbij wordt onder meer verwezen naar waterkansenkaarten, die digitaal beschikbaar zijn op:

<http://zldims.zeeland.nl/geoweb/Map.aspx?>

Op deze kaarten zijn functies als bodemtype en beschermde gebieden grafisch weergegeven. Inmiddels is bij de Zeeuwse gemeenten en waterschappen de watertoets goed ingeburgerd. De nadruk ligt hierbij duidelijk op waterkwantiteitsaspecten.

2.2**ACHTERGRONDEN EUROPESE KADERRICHTLIJN WATER**

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is sinds 2000 van kracht. De richtlijn heeft als doel om de kwaliteit van de Europese wateren in een goede toestand te brengen en te houden. Een eerste toetsjaar hiervoor is het jaar 2015. Waterbeheer op het niveau van stroomgebieden is daarbij het uitgangspunt. Een belangrijk instrument vormt het stroomgebiedbeheersplan. Het stroomgebiedbeheersplan bevat een beschrijving van het watersysteem, een invulling van het begrip "goede toestand", een vergelijking van de huidige toestand met de goede toestand en een beschrijving van maatregelen die nodig zijn om de goede toestand te bereiken.

STROOMGEBIED SCHELDE

In 2009 moeten de lidstaten voor ieder stroomgebiedsdistrict een eerste stroomgebiedbeheersplan klaar hebben. Vervolgens worden deze plannen iedere zes jaar herzien. Nederland maakt stroomgebiedbeheersplannen voor de stroomgebiedsdistricten Eems, Maas, Rijn en Schelde.

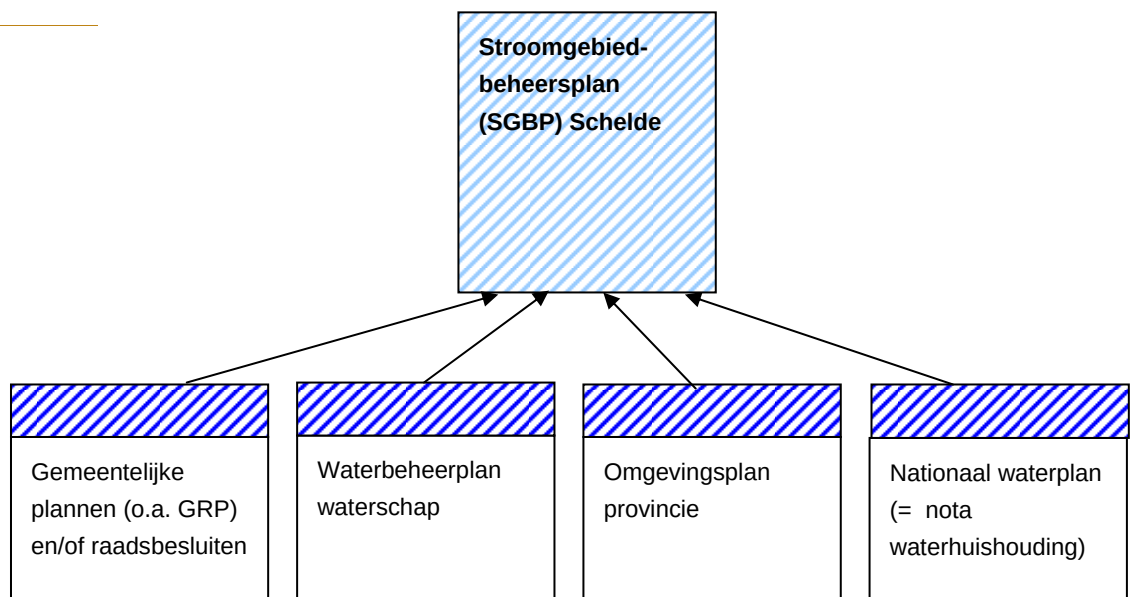
Om de besluitvorming goed op elkaar te laten aansluiten moet een eerste verkenning voor het stroomgebiedbeheersplan eind 2007 gereed zijn. Het doel is dat de vereiste bestuurlijke afstemming al in een vroeg stadium plaatsvindt en vervolgens wordt verankerd door de doelen en maatregelen onder te brengen in de daarbij passende plannen van het Rijk

(beheerplan rijkswateren), provincie (integraal omgevingsplan) en waterschappen (waterbeheerplan). Het is niet noodzakelijk gemeentelijke plannen synchroon met de provinciale plannen en beheerplannen in procedure te brengen, als in het stroomgebiedsbeheersplan opgenomen maatregelen via een apart gemeenteraadbesluit bekrachtigd worden. Wel is het waarschijnlijk dat ten gevolge van de KRW gemeentelijke plannen als het Gemeentelijk Rioleringsplan in de eerstvolgende plancyclus vanaf 2008 wijzingen ondergaan.

De plannen van Rijk, Provincie en Waterschappen worden in 2008 opgesteld en vervolgens in procedure gebracht. De maatschappelijke organisaties en het publiek worden tijdens dat traject geïnformeerd en geraadpleegd. Terwijl de ontwerpplannen de formele procedure doorlopen wordt verder gewerkt aan het ontwerp stroomgebiedbeheersplan waarbij met het Rijk afstemming plaatsvindt. Dit alles met het doel om de regionale plannen én het stroomgebiedbeheersplan in de tweede helft van 2009 vast te stellen. In Figuur 2.3 is schematisch aangegeven hoe het stroomgebiedbeheersplan wordt opgesteld. Het bevat feitelijk geen nieuwe besluiten of maatregelen, maar vormt een bundeling van hetgeen dat in de nieuwe lichting plannen op nationaal, provinciaal, waterschaps- en gemeentelijk niveau wordt vastgesteld (de gearceerde delen in de tekening).

Figuur 2.3

Opbouw SGBP

In 2004 is voor het stroomgebiedbeheersplan de eerste stap gezet, met het beschrijven van de huidige toestand. Voor het stroomgebied Schelde is de Karakteriseringsrapportage stroomgebied Schelde verschenen. Hierin is de huidige toestand geïnventariseerd en de voorlopige indeling van wateren in waterlichamen opgenomen. Dit rapport is basis voor de vervolgstappen van de KRW.

KARAKTERISERING STROOMGEBIED

De basis van de Kaderrichtlijn Water is een goede ecologische en chemische toestand van de als waterlichaam aangeduide wateren (zowel grond- als oppervlaktewater) in 2015. Als dit niet haalbaar is, moet Nederland dat vooraf aangeven. Onder voorwaarden mag het behalen van de doelen gefaseerd plaatsvinden in de periode tot 2021 of tot 2027. Ook is het onder voorwaarden mogelijk om lagere doelen vast te stellen. Een reden kan zijn dat het behalen

van de doelen tot onevenredige kosten leidt. Als lidstaten de doelen niet halen, moeten zij dat vooraf in het stroomgebiedbeheersplan melden aan de Europese Commissie. In tabel 2.1 is een beeld gegeven van het tijdschema van de implementatie van de KRW.

Tabel 2.1

Belangrijke momenten
invoering Kaderrichtlijn Water

jaartal	
2004	beschrijving huidige toestand in 'Karakteriseringsrapportage'
2005 tm 2007	implementatieproces, landelijk aangestuurd door een Nota (combinatie van WB21 en KRW) – de 'decembernota'. Uitwerking en aanlevering van gegevens vinden op stroomgebiedniveau plaats.
2006	monitoringsprogramma volgens KRW-richtlijnen gereed, in 2007 operationeel
2008	concept stroomgebiedbeheersplan gereed – vervolgens inspraakprocedure
2009	vaststelling verschillende planvormen door overheden. Stroomgebiedbeheersplan wordt in december bij Europese Commissie ingediend
2015	doelen zijn gerealiseerd, voor zover geen uitstel is aangevraagd. Volgend stroomgebiedbeheersplan
2021	volgend stroomgebiedbeheersplan

Het begrip "goede toestand" moeten de lidstaten nader invullen. Deze invulling valt op hoofdlijnen uiteen in 2 aspecten: chemische doelstellingen en ecologische doelstellingen.

Chemische doelen

PRIORITAIRE STOFFEN

De chemische doelstellingen worden door de EU ingevuld voor alle lidstaten, via een lijst met zogenaamde prioritaire stoffen. Doelstelling is om de lozing van deze stoffen op de lange termijn tot 0 te reduceren. In opdracht van de Europese Commissie voorlopige normen met bijbehorende berekeningswijzen opgesteld. Op regionaal niveau is er geen invloed uit te oefenen op de normen. Wel is het mogelijk dat omwille van bijvoorbeeld natuurlijke omstandigheden als het voorkomen van nikkel in de bodem, dispensatie (doelverlaging) wordt aangevraagd als deze natuurlijke omstandigheden normen niet gehaald kunnen worden. De lijst met prioritaire stoffen is te vinden op:

EUROPESE NORMEN

http://www.rivm.nl/rvs/stoffenlijsten/KRW/totale_krw_lijst.jsp

Ecologische doelen

De ecologische doelen zijn in abstractie beschreven in de KRW. Binnen die omschrijving is er nog ruimte voor de lidstaten om de feitelijke doelen vast te stellen. Deze afleiding van ecologische doelen vindt in Nederland plaats op *regionaal* niveau, zoals op het niveau van het Scheldestroomgebied.

De ecologische doelen bestaan uit 3 delen.

- biologische doelstelling;
- fysisch-chemische doelen;
- hydromorfologische doelen.

De kern bestaat uit een biologische doelstelling voor een waterlichaam (zie paragraaf 2.3 meer over waterlichamen). De biologische doelstelling geeft aan in hoeverre in een water bepaalde soorten waterplanten, algen, ongewervelde waterdieren en vissen voorkomen. Dit wordt afgeleid van een zogenaamd referentiewatertype, die afhankelijk is van bodemopbouw en omvang van het water.

Ondersteunend aan de biologie zijn fysisch-chemische parameters. Dit betreft bijvoorbeeld de concentratie aan nutriënten als stikstof en fosfaat. Ook de bodemsamenstelling kan hier een factor zijn, zo komt in een deel van Zeeland een relatief hoog gehalte aan arceen voor in

ECOLOGISCHE DOELSTELLING: GEP

de bodem. Dit kan invloed hebben als ecologische randvoorwaarde. Hiernaast is nog de hydromorfologie ondersteunend. Dit betekent met name de inrichting van watergangen, die invloed heeft op factoren zoals bijvoorbeeld de stroomsnelheid.

De ecologische doelstelling, in KRW-termen ook het GEP (Goed Ecologisch Potentieel) genoemd, mag regionaal worden afgeleid. Wel worden hier vanuit Europa kaders aan gesteld, die in Nederland verwerkt zijn in de 'Handreiking MEP/GEP'. Zie voor deze handreiking:

<http://themas.stowa.nl/Themas/Handreiking.aspx?mID=7216&rID=786&aID=1190>

REGIONALE AFWEGINGEN

Nog steeds blijft er bij het werken met de handreiking ruimte om regionale afwegingen te maken. In hoeverre is het mogelijk om bijvoorbeeld de inrichting van oevers, aan te passen? Of is dit vanwege andere functies, bijvoorbeeld gebruik als landbouwgebied, ongewenst? Ook als gemeente is het van belang om bij deze regionale afwegingen betrokken te zijn. Een gemeente kan zo zijn eigen *ambitie* inbrengen in de Kaderrichtlijn. Denk hierbij aan: in hoeverre is het mogelijk en acceptabel dat oevers in stedelijk gebied worden heringericht? Is het met het oog op functies op gemeentelijk terrein wenselijk dat het peilbeheer in het oppervlaktewater wordt aangepast, richting een meer natuurlijk peilbeheer?

2.3

TOESTAND EN STAND VAN ZAKEN SCHELDESTROOMGEBIED

In december 2004 is de Karakterisering stroomgebied Schelde verschenen. Dit document beschrijft de toestand in het stroomgebied, en is opgesteld volgens de voorwaarden van artikel 5 van de KRW. Daarom staat deze ook bekend als de 'artikel 5 rapportage'.

Naast een beschrijving van de fysisch-geografische en bestuurlijke opbouw en indeling van het stroomgebied van de Schelde, bevat deze karakteriseringsrapportage twee belangrijke elementen:

- Voorlopige indeling in waterlichamen.
- Beschrijving belastingen, knelpunten en waterlichamen 'at risk'.

De artikel 5 rapportage is tot op heden het meest complete document over het Scheldestroomgebied. Sinds die rapportage hebben er diverse ontwikkelingen plaatsgevonden. Deze worden in deze paragraaf ook genoemd.

De Karakteriseringsrapportage is te downloaden via:

<http://www.kaderrichtlijnwater.nl/publicaties/documenten-sgds/#schelde-50>

Een toegankelijke, op de karakteriseringsrapportage, gebaseerde brochure is: 'Schoon water in het stroomgebied van de Schelde'

<http://www.kaderrichtlijnwater.nl/download-document.php?id=68>

Waterlichamen

In de Karakteriseringsrapportage zijn voor het eerst de zogenaamde 'waterlichamen' benoemd. De waterlichamen zijn bedoeld als rapportage-eenheid richting de Europese Commissie. Het is dus nadrukkelijk niet zo, dat maatregelen beperkt moeten en zullen blijven tot waterlichamen. Wel zal naar verwachting bij herinrichting vooral de nadruk op de als waterlichaam benoemde wateren liggen.

RAPPORTAGE EENHEDEN

Sinds de rapportage uit 2004 heeft er op basis van voortschrijdend inzicht een herziening van de indeling in waterlichamen plaatsgevonden. Deze bestaat uit twee hoofdwijzingen:

- Verschillende regionale oppervlaktewateren, met name sloten, werden aanvankelijk nog als vlakken benoemd, waarbij alle wateren in een gebied gezamenlijk als rapportage-eenheid gelden. In de nieuwe indeling is dit gewijzigd.
- Er zijn verschillende wijzigingen opgetreden in de indeling van grondwaterlichamen.

Deze nieuwe indeling in waterlichamen is inmiddels goedgekeurd door het Regionaal Bestuurlijk Overleg Schelde. Een kaart met de als waterlichaam benoemde wateren, waarin de genoemde wijzigingen zijn verwerkt, is weergegeven in bijlage 2.

Chemische toestand in stroomgebied Schelde

Wat onderdeel uitmaakt van de chemische toestand, wordt grotendeels Europees bepaald, via een lijst met 'prioritaire stoffen'. Een gemeente heeft geen invloed op deze normstelling. Doelstelling is om normen voor deze stoffen niet te overschrijden, en lozingen zover mogelijk terug te brengen. In de karakterisering voor het Scheldestroomgebied is genoemd dat nikkel, bestrijdingsmiddelen en PAK's ervoor zorgen dat bij ongewijzigd beleid de goede chemische toestand niet behaald zal worden.

Chemie: Wijzigingen ten opzichte van de Karakteriseringsrapportage Schelde

Sinds de artikel 5 rapportage zijn er flinke veranderingen geweest in de analyse voor de chemische toestand:

- Voor de prioritaire stoffen zijn sinds kort nieuwe voorstellen voor Europese normen bekend. Deze wijken af van de in Nederland tot nu toe gangbare MTR normen (maximaal toelaatbaar risico). De nieuwe voorgestelde normen moeten nog worden vastgesteld door de Europese Commissie.
- De KRW analysemethode heeft gevolgen voor de identificatie van probleemstoffen. Deze analyse wordt momenteel (najaar 2006) voor het stroomgebied gemaakt.
- Er zijn nieuwe metingen uitgevoerd, waarin tot nu toe buiten beeld gebleven stoffen zijn meegenomen. Rijkswaterstaat voert nulmetingen uit. Voor grondwater is dat ook gedaan. In 2006 is een nieuwe ronde meting van bestrijdingsmiddelen in regionale wateren gestart.

RISICO BEOORDELING ECOLOGIE

Ecologische toestand in stroomgebied Schelde

In de ecologische toestand staat een aantal biologische kwaliteitselementen centraal. Biologische kwaliteitselementen bestaan uit vier soortgroepen die de basis van het voedselweb vormen: algen, waterplanten, bodemdieren en vissen. Volgens een inventarisatie zijn vrijwel alle waterlichamen in biologisch opzicht 'at risk'. Voor de biologische doelstellingen geldt echter dat regionaal en lokaal maatwerk mogelijk is bij het afleiden van de doelen. De 'at risk' beoordeling is hier, nog meer dan voor de chemische toestand, niet meer dan een eerste indicatie.

Fysisch-chemische parameters zijn bijvoorbeeld het zuurstofgehalte, het gehalte aan nutriënten en het gehalte aan niet prioritaire zware metalen. In de waterlichamen in het Scheldestroomgebied worden de voorlopige normen voor stikstof en fosfor ruimschoots overschreden. Dit geldt ook voor de metalen koper en zink, vooral voor de regionale wateren.

Ecologie: Wijzigingen ten opzichte van de Karakteriseringsrapportage Schelde

Op het gebied van de ecologische toestand zijn de volgende ontwikkelingen na de totstandkoming van de artikel 5 rapportage van belang:

- Er zijn ervaringen opgedaan via de pilots Oosterschelde en Schouwen. Doelstelling voor het verdere proces is vertaling van de ervaringen van de pilots naar het hele stroomgebied. Dat zal vooral betrekking hebben op ecologie en hydromorfologie. Voor een gemeente is het verstandig om kennis te nemen van deze pilots, om na te gaan in hoeverre het mogelijk is gemeentelijke ambities te koppelen aan de wijze waarop ecologische doelstellingen zijn afgeleid. Door het Projectbureau KRW Schelde zijn enkele workshops rondom de pilots georganiseerd.
- Voor een aantal stoffen zijn voorstellen ontwikkeld voor stroomgebied-specifieke normen: in ieder geval fosfaat en stikstof.
- Onder regie van de provincie Zeeland vindt een nieuwe toetsing op probleemstoffen plaats. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de meest recente metingen en de laatste inzichten over normen. De resultaten van deze toetsing naar verwachting eind 2006 beschikbaar.

Belastingen

In de Artikel 5 rapportage zijn ook de belangrijkste bronnen benoemd. In regionale wateren zijn de belangrijkste diffuse bronnen de uit- en afspoeling van (voormalige) landbouwgebieden, afspoeling van bebouwde gebieden en atmosferische depositie. Bij de landbouwgronden moet een onderscheid gemaakt worden tussen: huidige landbouw, historische belasting, kwel, nalevering vanuit de waterbodem en atmosferische depositie (vanuit de lucht). Voor de meeste regionale waterlichamen is zoute kwel een belangrijke bron van fosfaat. Lokaal zijn overstorten belangrijke bronnen, terwijl ook in sommige gevallen effluent van RWZI's een belangrijke invloed heeft.

Naast deze chemische belastingen vormt ook de hydromorfologie, (zoals de inrichting van waterlopen) een factor voor met name de ecologische toestand. Ook biologische invloeden, zoals het voorkomen van exoten (soorten die van nature niet in het type water horen voor te komen) kunnen een negatieve invloed op de ecologie hebben.

De invloed van gemeenten op de meeste belangrijke chemische belastingen is beperkt. Wel zijn er lokaal puntbelastingen te noemen als overstorten en bodemverontreiniging, waar er een directe verantwoordelijkheid van de gemeente kan liggen. Deze zijn in absolute zin vaak klein ten opzicht van diffuse bronnen, maar kunnen lokaal wel een sterke (negatieve) invloed op het ecologisch functioneren van het watersysteem hebben. Ook via de af- en uitspoeling van bouwmetalen (als koper, zink) en de afspoeling van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen van verhardingen is er invloed van de gemeente op chemische belastingen. Daarnaast kunnen gemeente en waterschap via de inrichting van watergangen en oevers de toestand van wateren beïnvloeden.

2.4

DE BETEKENIS VAN DE KADERRICHTLIJN WATER VOOR GEMEENTEN

GEEN VERANDERING IN TAKEN

De Kaderrichtlijn Water dient, zoals alle Europese Richtlijnen, in de wetgeving van de lidstaten te worden verwerkt. Dit is in Nederland gebeurd via de in 2005 aangenomen Implementatiewet EG-Kaderrichtlijn Water. Hieruit volgen geen directe veranderingen voor gemeenten. Ten gevolge van de KRW veranderen ook de taken van de verschillende waterbeheerders niet. Gemeenten blijven in de waterhuishouding dezelfde taken houden. Parallel hieraan zijn er wel ontwikkelingen in het kader van de integrale waterwet. Deze blijven hier verder buiten beschouwing.

Het belangrijkste document voor de KRW, het Stroomgebiedbeheerplan, heeft op zichzelf geen wettelijke status. Wel zullen de maatregelen uit dit plan moeten terugkeren in de plannen van de verantwoordelijke waterbeheerders. Samengevat krijgt de gemeenten op twee manieren te maken met de KRW:

- Directe verankering van maatregelen waarvoor een gemeente verantwoordelijk is in eigen plannen of aparte raadsbesluiten, als deze in gezamenlijkheid voor het stroomgebiedbeheerplan zijn benoemd.
- Indirecte doorwerking: het gemeentelijke beleid mag niet strijdig zijn met doelen die in het beleid van het rijk, waterschappen en provincies zijn vermeld. Ten gevolge van de KRW zal dit beleid wijzigen, en zullen bijvoorbeeld de ecologische doelen die in het regionale proces worden ontwikkeld (zie paragraaf 2.2) worden vastgelegd (als provinciale verordening).

AMBITIE GEMEENTE EN DOELEN KRW

Zoals eerder benoemd, wordt een deel van het kader van de KRW regionaal ingevuld. Dit geldt specifiek voor de ecologische doelstelling. Hier ligt nog een belangrijk aandachtspunt voor gemeenten: nagaan of de ecologische doelstellingen passen bij de ambitie van de gemeente, zoals geformuleerd in het waterplan, en hier zo nodig op bijsturen.

2.5

ORGANISATIE VAN DE KRW IN SCHELDESTROOMGEBIED

Regionaal

De waterbeheerders in het Nederlandse Scheldestroomgebiedsdistrict zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de uitvoering van de Kaderrichtlijn in het stroomgebied en het aanleveren van gegevens voor het landelijke proces. De voorbereiding daarvan vindt plaats onder leiding van het projectbureau Kaderrichtlijn Water Schelde (PKS) in het Regionaal Ambtelijk Overleg (RAO) Schelde dat wordt ondersteund door verschillende werkgroepen. Voor bestuurlijke afstemming is het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO) Schelde opgericht, waarin ook drie gemeentebestuurders vertegenwoordigd zijn. Ook worden de bestuurlijke zaken vooraf besproken in de Klankbordgroep Schelde. Zie voor meer informatie over deze klankbordgroep:

<http://www.kaderrichtlijnwater.nl/uitvoering/stroomgebiedsdistrict/schelde/schelde/klankbordgroepen-en-contactpersonen/>

Organisatie vertegenwoordiging gemeenten

Om betrokkenheid van gemeenten te vergroten is, gefinancierd door het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, voor de periode tot en met 2009 een 'gemeenteambassadeur water' voor het stroomgebied Schelde aangesteld. Frank Steijaert van de Gemeente Terneuzen vervult deze functie. De gemeenteambassadeur is verantwoordelijk voor het informeren van gemeenten en het stimuleren van betrokkenheid van alle gemeenten in het stroomgebied bij het opstellen van het stroomgebiedbeheersplan.

GEMEENTEAMBASSADEUR

RAO EN RBO

In het orgaan dat besluitvorming in het Scheldestroomgebied coördineert, het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO), hebben drie gemeenten zitting. Ook in het voorbereidende Regionaal Ambtelijk Overleg is er een gemeentevertegenwoordiging. Het is uitdrukkelijk niet de bedoeling dat op dit niveau besluiten over individuele gemeentelijke plannen worden genomen. Voor het uiteindelijk vastleggen van de acties die in het stroomgebiedbeheersplan (SGBP) worden vermeld onderin de 'eigen' planvorming, blijven

de besluitvormende organen van gemeenten en waterbeheerders, zoals de gemeenteraad en het waterschapsbestuur, verantwoordelijk.

2.6

DE REGIONALE KALENDER VOOR GEMEENTEN

Figuur 2.4 geeft een beeld weer van de regionale activiteiten in het stroomgebied van de Schelde. In de tweede helft 2006 zullen op regionaal niveau de doelstellingen voor wateren worden afgeleid. Ook wordt een bijpassend maatregelenprogramma opgesteld. Een belangrijke basis hiervoor vormen de pilots Oosterschelde en Schouwen. Bij deze proefprojecten is voor twee verschillende typen wateren (Oosterschelde – een groot Rijkswater, Schouwen – een kunstmatig poldersysteem) in de eerste helft van 2006 een voorlopig ecologisch doel met bijpassende maatregelen afgeleid. Hierover zijn medio 2006 twee workshops georganiseerd voor bestuurders en ambtenaren. Het is de opzet dat deze ervaringen doorgetrokken worden naar alle waterlichamen. Naar aanleiding van deze pilots worden twee notities met resultaten opgesteld, die binnenkort te downloaden zijn via: <http://www.kaderrichtlijnwater.nl/uitvoering/stroomgebieddistrict/schelde/schelde/publicaties>

PILOTS OOSTERSCHELDE EN SCHOUWEN

Daarnaast zijn in 2006 maatregelentabellen voor de landelijke MKBA ingevuld. Over deze selectie van maatregelen wordt een verdiepingsslag gemaakt. De maatregelen zijn nu gebaseerd op enkele pilotgebieden. Hoewel die representatief zijn voor een groot deel van het stroomgebied, is het toch zinvol om een overzicht voor het gehele stroomgebied te maken. Daaruit kunnen nog verschillen in gebieden naar voren komen. De resultaten van deze analyse worden aan het RBO voorgelegd.

REGIONALE MKBA

Vervolgens wordt hiervoor de haalbaarheid en betaalbaarheid via een Maatschappelijke kosten-baten analyse (MKBA) bepaald. Voor een goede afweging tussen doelen en maatregelen en voor een goede afweging van eventuele maatregelpakketten is een maatschappelijke kosten-baten-analyse belangrijk. Niet alleen de financiële en economische kosten en baten worden in beeld gebracht, maar ook de minder grijpbare effecten voor de gebruiksfuncties zoals beleving. Deze analyse wordt teruggekoppeld naar RBO en RAO, maar niet rechtstreeks naar alle gemeenten.

Uiteindelijk wordt gestreefd naar een stroomgebiedbrede afweging van doelen, waarbij fasering en gebiedsgerichte differentiatie nadrukkelijk tot de mogelijkheden behoren.

Om de maatschappelijke gevolgen in beeld te brengen, worden door het projectbureau Schelde workshops georganiseerd, waarin belangenvertegenwoordigers hun mening kunnen geven over maatregelen en de er aan toegekende effecten.

In het Zeeuwse deel van het Scheldestroomgebied wordt er bewust voor gekozen om een aantal zaken via pilots te verkennen, en vervolgens deze ervaringen te benutten om integrale analyses voor het hele gebied te maken. Zo blijft de samenhang gewaarborgd en kunnen prioriteiten voor het hele gebied gesteld worden. Deze werkwijze is mogelijk gezien de relatief beperkte omvang van het gebied, en de grote mate van overeenkomst tussen veel regionale wateren. Hiermee wijkt het meer centraal gecoördineerde proces in Zeeland wat af van andere gebieden in Nederland.

PROCES IN GEBIED BRABANTSE DELTA

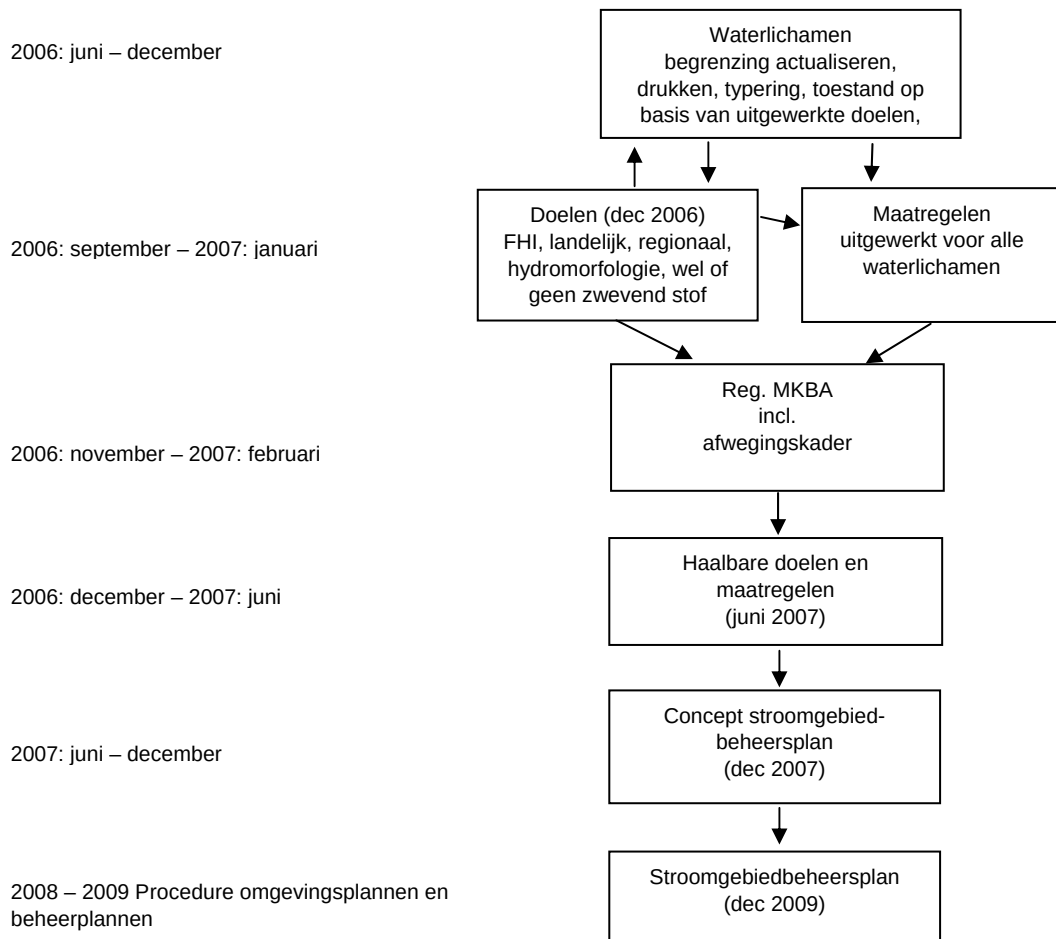
In West-Brabant is het proces iets anders dan in Zeeland. Ook daar worden doelen afgeleid voor de waterlichamen met behulp van een lijst met maatregelen. Begin 2007 wordt een specifieke informatiebijeenkomst voor gemeenten in West-Brabant georganiseerd.

Vervolgens vindt er onder regie van waterschap Brabantse Delta voor een aantal deelgebieden in het waterschap, waaronder het gebied Brabantse Wal (Scheldestroomgebied), een sessie plaats waarin maatregelen per gemeente in kaart worden gebracht.

Figuur 2.4

Invoering KRW in
stroomgebied Schelde

Voor een volledig overzicht van de planning in het Scheldestroomgebied, zie bijlage 3 en bijlage 4. Hier is een kalender met geplande bijeenkomsten opgenomen.

HOOFDSTUK 3 Toetskader

3.1 WATERTOETS

De Watertoets is als gevolg van de Commissie Waterbeheer 21^e Eeuw in het leven geroepen om water vroegtijdig in ruimtelijke plannen in te brengen.

In paragraaf 2.1 is al de specifieke Handreiking Zeeuwse Watertoets genoemd, waarmee inmiddels ervaring is opgedaan.

Naar verwachting zal er ten gevolge van de KRW een sterker accent komen te liggen op waterkwaliteit in de watertoets. De volgende paragraaf gaat hier nader op in.

3.2 KRW BINNEN RUIMTELIJKE ONTWIKKELINGEN

Een vraag die nu al regelmatig bij ruimtelijke ontwikkelingen wordt gesteld, is de vraag: ‘voldoet deze ontwikkeling aan de eisen van de KRW’?

Deze vraag is niet gemakkelijk te beantwoorden. Wel kan worden aangegeven welke factoren bij de beantwoording in overweging worden genomen.

Toetsen aan de doelstellingen

Ecologie

Als duidelijk is op welke waterlichamen een ingreep invloed zal hebben, is het zinvol om na te gaan of de ingreep effect heeft op ecologische parameters.

Invloed op biologie

Hierbij zijn de volgende vragen van belang:

- Werkt de ingreep door op de biologische factoren macrofauna (ongewervelde waterdieren), vegetatie (water- en oeverplanten en algen), fytoplankton (plankton) en vissen? Factoren als het veranderen van stromingsprofiel, schaduwwerking, aanleg of juist verwijderen van ondiepe zones, hebben elk hun invloed op een of meer van deze elementen.
- Zorgen eventuele veranderingen in de biologische toestand ervoor dat de ecologische doelstelling niet gehaald kan worden?

INVLOED OP BIOLOGIE

INVLOED OP INRICHTING

Naar verwachting zullen de ecologische doelstellingen (GEP) niet alleen uitgedrukt worden in een biologische toestand, maar ook in hydromorfologische kenmerken, bijvoorbeeld het aantal kilometers flauwe oever.

Vervolg vraag is dan ook:

- Past de ingreep bij het hydromorfologische beeld uit het GEP?
- Heeft de ingreep invloed op andere factoren die medebepalend zijn voor de ecologische toestand, zoals het stikstof- of fosfaatgehalte?

Deze vragen zijn nog niet nader te specificeren, omdat er bij het vaststellen van het GEP keuzemogelijkheden zijn hoe de doelstelling beschreven wordt.

Een andere factor betreft het anticiperen op het gebruik van de ruimte. Een voorbeeld is het 'onkruidonvriendelijk' ontwerpen van verhardingen, zodat het in de toekomst niet snel nodig zal zijn chemische bestrijdingsmiddelen te gebruiken. Een ander voorbeeld is het ontwerp van bijvoorbeeld bovengrondse infiltratievoorzieningen en afvoersystemen, zodat bewoners en gebruikers zich eerder bewust zijn van de aanwezigheid van water en hun eigen invloed op de kwaliteit.

Chemie

Naast de ecologische toestand, is er ook een toetsing aan de chemische toestand mogelijk.

Een eerste vraag die gesteld kan worden is:

- Heeft de ingreep invloed op het voorkomen van prioritair stoffen in oppervlakte- of grondwater? Zo ja, leidt dit tot toename van een lozing of een normoverschrijding?

De lijst met prioritair stoffen is op Europees niveau vastgesteld. Doelstelling is om in een termijn van 20 jaar de lozing van deze stoffen tot 0 te beperken. Daarnaast zijn er (voorlopige) normen voor deze stoffen vastgesteld. Voorbeelden van prioritair stoffen zijn benzeen, het bestrijdingsmiddel diuron en de zware metalen lood, kwik en nikkel. De totale lijst is te vinden op

http://www.rivm.nl/rvs/stoffenlijsten/KRW/totale_krw_lijst.jsp

Een moeilijkheid hierbij, is dat nog niet duidelijk is in hoeverre de mogelijkheden reiken om gebruik van materialen te beperken of te verbieden. Vanuit de Rijksoverheid is er nog weinig bekend over eventueel aanvullende wetgeving, bijvoorbeeld op het terrein van productbeleid en gewasbeschermingsbeleid.

Op gemeentelijk niveau kunnen bouwstoffen in nieuwbouw wellicht via een convenant Duurzaam Bouwen worden verboden. In 2002 is een nieuw 'Zeeuws Convenant Duurzaam Bouwen' afgesloten. Voorlopig hebben slechts twee gemeenten dit convenant ondertekend.

Toepassing KRW op fysieke projecten.

Het ministerie van Verkeer en Waterstaat heeft een notitie uitgegeven hoe op dit moment al bij (grotere) fysieke projecten met de KRW moet worden omgegaan.

De kern van de notitie bestaat uit twee elementen, die van belang zijn bij nieuwe projecten:

- Het voorkomen van achteruitgang. Een belangrijk principe van de KRW is dat de toestand van waterlichamen niet mag verslechteren. Een 'stand still' is minimaal nodig.
- Uitzonderingen op het bovenstaande principe. Het is mogelijk dat 'achteruitgang' van waterlichamen niet in strijd is met de KRW. Dit is het geval als een verandering een 'hoger doel' dient en er haalbare stappen worden genomen om de negatieve effecten tegen te gaan.

ONDERBOUWING IN SGB

De notitie is geen uitputtend overzicht wat wel en niet kan (zo is de definitie van 'een wijziging van hoger openbaar belang' niet strikt te definiëren), maar geeft wel een stappenplan waarmee getoetst kan worden of een risico waarschijnlijk is.

Belangrijk is vooral dat overwegingen die bij veranderingen aan waterlichamen zijn gemaakt, worden opgenomen in het stroomgebiedbeheersplan. De notitie is te vinden op:

<http://www.kaderrichtlijnwater.nl/download-document.php?id=1563>

HOOFDSTUK

4 Voorbeelden

4.1

ROL VAN DE GEMEENTE

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van mogelijkheden van gemeenten om zelf het waterbeheer te beïnvloeden. Dit overzicht is niet volledig of uitputtend, maar geeft wel een indicatie.

Behalve het op de hoogte blijven en het zo mogelijk meepraten in het KRW-proces (zie hiervoor verder paragraaf 2.6), kan de gemeente nog meer doen om het waterbeleid en het ‘eigen beleid’ zo goed mogelijk op elkaar te laten aansluiten.

Processen

Op het gebied van planprocessen kan de gemeente het volgende doen:

- Bepalen wat een gemeente bij de regionale doelstellingen binnen de KRW verwacht, bijvoorbeeld het afstemmen van ambities uit het waterplan en GRP. Deze ambities vervolgens inbrengen in workshops of via gemeentevertegenwoordigers in RBO en RAO.
- Locatiekennis inbrengen bij de regionale processen. Een voorbeeld zijn de werkbijeenkomsten die in Brabantse Delta in 2007 worden georganiseerd, waarbij wordt bekeken of maatregelen aansluiten bij de processen in de regio.
- In samenwerking met het waterschap de wateropgave bepalen.
- Het in ontwikkeling zijnde waterplan afstemmen op de beleidsontwikkelingen, ofwel bezien in hoeverre het vastgestelde waterplan nog past binnen deze ontwikkelingen. Dit tegen het licht durven houden.
- Kennis over het ‘nieuwe waterbeheer’ binnen de eigen organisatie verspreiden. Dit betekent ‘watermensen’ opleiden, maar daarnaast ook collega’s van aanverwante vakgebieden als groen en ruimtelijke ordening bij het waterbeheer betrekken.

Maatregelen

- In samenwerking met de andere waterbeheerders nagaan welke, stroomgebiedsbreed geformuleerde, maatregelen waar op zijn plaats kunnen zijn.
- In samenwerking met het waterschap via uitvoering van het waterkwaliteitsspoor immissie (opname van stoffen in het milieu – het watersysteem) beïnvloeden/
- Een ondersteunende rol verrichten bij grondverwervingstrajecten. Hoe om te gaan met waterberging, waar kan dit het beste gerealiseerd worden?
- Zelf maatregelen treffen op het gebied van materiaalgebruik (duurzaam bouwen) bij eigen initiatieven, en bij externe ontwikkelaars grenzen te stellen aan gebruik van bepaalde materialen, bijvoorbeeld door een convenant op te stellen.
- Eigen gebruik van bestrijdingsmiddelen beperken. Ook al zijn dit vaak geen prioritaire stoffen, ze hebben wel invloed op de waterkwaliteit. De gemeente Noord-Beveland en de gemeente Goes passen momenteel al de Duurzaam Onkruid Beheer (DOB)-methode toe.

- De emissies uit de riolering (overstorten) beperken, bij voorkeur door het afkoppelen van schoon verhard oppervlak.
- Voorlichting: maak burgers bewust van hun invloed op het watersysteem.
 - Geef bewoners van wijken met gescheiden stelsel informatie over de principes – wat in het afvoerputje op straat gaat, komt ongezuiverd in de sloot terecht.
 - Maak water zichtbaar in de wijken, maak duidelijk dat een straat afgekoppeld is van het riool.
 - Maak mensen bewust van het effect van het gebruik van bestrijdingsmiddelen en meststoffen.
 - Hergebruik hemelwater.
- Baggerplannen beschouwen: welke gebieden vragen extra aandacht/zorg met het oog op de Kaderrichtlijn Water?

Het RIZA heeft door middel van een document met 10 vragen en antwoorden (10 FAQ) de rol van de gemeente in het KRW-proces verduidelijkt. Deze uitgave, van oktober, 2006, is te downloaden via:

<http://www.kaderrichtlijnwater.nl/download-document.php?id=2357>

4.2

VOORBEELDEN UIT DE ZEEUWSE PRAKTIJK

Hieronder worden enkele voorbeelden genoemd uit de Zeeuwse praktijk, waar nieuwe inzichten door een gemeente in een project gegoten zijn. Dit zijn slechts enkele voorbeelden. Een op heel Nederland gericht overzicht van gemeentelijke projecten wordt momenteel door het RIZA, onder de naam 'Waterwijzer' opgesteld. Waterschap Zeeuwse Eilanden heeft een eigen uitgave met gerealiseerde projecten.

Duurzaam stedelijk waterbeheer: Ouverture in Goes

In Goes is recent de wijk Ouverture tot stand gekomen. In deze woonwijk van 329 woningen is het beleidsplan Duurzaam bouwen van de gemeente Goes toegepast. Het waarmaken van de ambities uit dit plan komt tot uiting in de energievoorziening, via een integrale veiligheidsbenadering, maar ook met name via het watersysteem.

Figuur 4.5

Ouverture in Goes:
hemelwateropvang in wadi's

Het meest vergaande onderdeel van het duurzame watersysteem is de individuele grijswatertank die elke woning heeft. Relatief schoon hemelwater van bijvoorbeeld daken wordt opgevangen in een ondergrondse opslagtank. Aan het type en uitvoering tank zijn door de gemeenten randvoorwaarden gesteld, om een bepaalde kwaliteit te garanderen. Dit regenwater wordt gebruikt voor het doorspoelen van toiletten en het sproeien van tuinen. Bij perioden van veel regenval kan het regenwater overlopen naar het centrale IT-riool (een 'lek' hemelwaterriool) in de wijk. Ondanks een aanvankelijk wat sceptische houding van sommige bewoners is het draagvlak voor de grijswatertanks aanwezig. Dit uit zich onder meer ook in het feit dat een groot deel van de bewoners een extra filter geplaatst heeft om het hemelwater ook als waswater te kunnen gebruiken. Door toepassing van het grijswatercircuit vindt een aanzienlijke besparing plaats op relatief duur drinkwater uit het drinkwaterdistributienet, wat behalve een financieel voordeel ook een milieukundig voordeel heeft.

Het regenwater dat niet in de grijswatertanks komt, wordt zoveel mogelijk in de wijk zelf vastgehouden. Het water kan in eerste instantie over het oppervlak via goten afstromen en wordt vervolgens via een bodempassage vertraagd en gezuiverd naar het oppervlaktewater afgevoerd via het IT-riool. Zo worden afvoerpijpen tegengegaan. Het in eerste instantie

oppervlakkig laten afstromen van het water heeft als voordeel dat het water zichtbaar blijft in de wijk, bewoners zich bewust zijn van het systeem en het risico op foute aansluitingen of verkeerd gebruik klein is.

Figuur 4.6

Afstroming hemelwater: via
goten naar een filter

Een belangrijke succesfactor is het benaderen en betrokken blijven houden van bewoners. In de ontwikkelingsfase van de wijk zijn er presentaties en voorlichtingsbijeenkomsten geweest. Nu de bewoners er wonen, worden ze regelmatig via bewonersbrieven geïnformeerd. Inmiddels is gebleken dat bewoners vrij gemakkelijk de gemeente benaderen bij vragen of opmerkingen over het systeem. Een persoonlijke benadering en de geluiden van de bewoners serieus nemen is hierbij de sleutel tot succes.

Veel ervaringen die in De Ouverture zijn opgedaan, worden door de gemeente Goes weer meegenomen bij de ontwikkeling van een nieuwe woonwijk, waar het systeem van de individuele grijswatertanks weer toegepast zal worden.

Meer informatie over de wijk De Ouverture is te vinden op:

<http://www.dubo-centrum.nl/projecten/project.php?recID=131>

Ruimtelijk project: Uitbreidingswijk Kamperland III – Noord Beveland

Kamperland III is een uitbreidingswijk van 53 woningen. Centraal in deze wijk liggen twee brede waterpartijen. Deze zijn aangelegd ten behoeve van waterberging en betekenen ook een verfraaiing van de wijk. Het creëert een mooie overgang van de wijk naar het landelijk gebied en biedt vergezichten op het landschap. De waterpartijen brengen rust in de ruimtelijke omgeving en versterken de beleving van de bewoners met water.

Deze wijk is volledig afgekoppeld, het hemelwater op de wegen en de daken stroomt af naar de vijvers. De wegen zijn door middel van goten in de verharding verbonden met de vijvers. In de wegen zijn op regelmatige afstanden verdiepingen of verlagingen aangebracht die het water verzamelen en via een kolk of uitstroomgoot naar de vijvers brengen.

De verdiepingen doen tevens dienst als verkeersremmers.

Figuur 4.7

Verkeersremmers annex
afvoergoten

Het water, afkomstig van de woningen, stroomt via de opritten naar de goten in de straat. Om het probleem van het afvoeren van hemelwater van de dakvlakken, achterplaatsen en schuurtjes op te lossen, is gekozen voor een bijzondere constructie. Alle hemelwaterafvoeren op een perceel worden traditioneel aangesloten op een verzamelleiding op het perceel. Op de perceelsgrens is deze verzamelleiding aangesloten op een kolk. De kolk heeft nu een omgekeerde werking: het water stroomt uit de kolk de straat op. Op deze manier is de waterstroom van ieder perceel visueel te beoordelen en kunnen foutieve aansluitingen tot een minimum beperkt worden. Een nadeel van het systeem is dat de goten langs de verharding erg lang zijn en gevoelig zijn voor een afwijking in hoogteverloop. Een oplossing hiervoor is om meer afstroomlocaties of toch meerdere straatkolken toe te passen. Ook het onderhoud van de goten vergt de nodige aandacht. Het watersysteem in Kamperland III is een voorbeeld van een watersysteem dat geïntegreerd is in de omgeving, waarbij wel aandacht nodig is voor een zorgvuldige uitvoering. Door de zichtbaarheid van waterstromen wordt voor bewoners zowel de waterkwantiteit als de invloed op waterkwaliteit beschikbaar.

Figuur 4.8

Kamperland III – water als
grens tussen bebouwing en
landelijk gebied

Inrichting: Waterberging in kreken Wilhelminapolder

In de Wilhelminapolder ten noorden van Goes, noordelijk van Wilhelminadorp is waterberging gecreëerd. Dit doel is gecombineerd met twee andere doelen: het aanleggen van natuurvriendelijke oevers met een wandelpad langs voormalige kreken.

Het werk was een idee van de Landbouwmaatschap Wilhelminapolder. Een neveneffect van de aanleg van de waterberging was dat natte, te lage percelen opgehoogd konden worden met vrijkomende grond uit de verruiming van de voormalige kreken. Gelijktijdig werden natuurvriendelijke oevers aangelegd over een totale lengte van 3,3 kilometer en werd er een wandelroute aangelegd die aansluit op het Oosterscheldepad. Er is 34.000 m3 grond vergraven. In 2005 is dit gerealiseerd.

Bij het project waren Landbouwmaatschap Wilhelminapolder, Gemeente Goes, Waterschap Zeeuwse Eilanden, Dienst Landelijk Gebied en Senter Novem betrokken. Een derde van de kosten werd gefinancierd door een nationale en een Europese subsidie.

Het project is een voorbeeld van een integrale aanpak, waarbij waterkwantiteits- en waterkwaliteitsdoelen hand in hand gaan, en er ruimte blijft voor een belangrijke functie van het gebied (landbouw).

Afvalwater: IBA's

Door de Provincie Zeeland, Waterschap Zeeuws-Vlaanderen en de Zeeuws Vlaamse gemeenten is eind 2003 de 'samenwerkingsovereenkomst IBA-wacht' ondertekend. Via deze samenwerkingsovereenkomst is besloten de waterkwaliteit in kwetsbare buitengebieden te ontzien door niet-gerioleerde panden te voorzien van een IBA (IBA III voor kwetsbaar gebied (= EHS en grondwaterbeschermingsgebied)), een voorziening voor Individuele Behandeling van Afvalwater. Om dit te vergemakkelijken, werd IBA-wacht opgericht. Deze dienst zorgt voor aanschaf, plaatsing en onderhoud van de voorziening. Bewoners kunnen een deel van hun investering gefinancierd krijgen door de betrokken overheden. Op deze manier is een kosteneffectieve en voor burgers een eenduidige oplossing gekozen, om de waterkwaliteit in deze kwetsbare gebieden met bijvoorbeeld een natuurfunctie te

verbeteren. Vanuit het oogpunt van kosten is een IBA aantrekkelijker dan een aansluiting op de riolering.

Figuur 4.9

Aanleg IBA

Organisatie: Shared Service Centre

De Gemeenten Reimerswaal en Noord-Beveland en Waterschap Zeeuwse Eilanden gaan intensief samenwerken op het gebied van waterbeheer. Een van de doelen van de samenwerking is om het werk van de drie organisaties efficiënter en goedkoper te maken.

Per 1 januari 2006 is het Shared Service Center (SSC) Aqua Publica daadwerkelijk van start gegaan. In die samenwerkingsconstructie op het gebied van de waterketen en watersystemen participeren Waterschap Zeeuwse Eilanden en de Zeeuwse Gemeenten Noord-Beveland en Reimerswaal volgens een structurele en gestructureerde organisatieopzet. Daarvoor is “in eigen huis” een Code ontwikkeld, op basis waarvan de samenwerking in al haar facetten – strategie, structuur, cultuur, mensen, middelen en resultaten - (Internal Governance) is geborgd. De partners binnen de samenwerking functioneren daarin op basis van volledige gelijkwaardigheid.

Doelstelling van de samenwerking binnen het SSC is om de planvorming, -ontwikkeling en -uitvoering van in het kader van de waterketen en watersystemen te treffen voorzieningen, als ook te verrichten onderhoudswerkzaamheden, gezamenlijk tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten uit te voeren. Daarbij levert de samenwerking een aanzienlijke bijdrage aan de continuïteit van de te verrichten werkzaamheden. Simpelweg, omdat op gestructureerde wijze van elkaars deskundigheid en beschikbaarheid gebruik wordt gemaakt. Zo is het opstellen van de waterplannen Noord-Beveland en Reimerswaal tegelijkertijd gestart. Er wordt geen gezamenlijk waterplan gemaakt, omdat het twee totaal verschillende watersystemen betreft. Wel wordt kennis over aanpak en inhoud uitgewisseld.

Begin januari is het Jaarplan 2006, waarin de dit jaar concreet uit te voeren projecten zijn benoemd en beschreven, door de betrokken besturen vastgesteld. Het ligt in de bedoeling dat ook overige gemeenten binnen het verzorgingsgebied van het waterschap in de toekomst de gelegenheid wordt geboden om tot het SSC toe te treden.

HOOFDSTUK 5 Meer weten?

In voorgaande hoofdstukken zijn verwijzingen naar specifieke bronnen opgenomen. Daarnaast zijn er tal van internetlocaties waar meer informatie over het waterbeleid is te vinden. In onderstaande paragraaf is een selectie van relevantie links weergegeven.

Regionale sites

www.scheldenet.nl Schelde Informatie Centrum - Nieuws met betrekking tot de Schelde, zowel het Nederlandse als het Vlaamse deel.

www.duurzaamzeeland.nl Duurzaam Zeeland - Over duurzaamheid en Zeeland, opgezet door het Zeeuws Platform Duurzame Ontwikkeling

www.zeeland.nl/abdijsnieuws - de wekelijkse provinciale informatierubriek. Met vergaderdata, maar ook informatie over beleidsonderwerpen, informatie- en inspraakavonden, nieuwe uitgaven

<http://www.kaderrichtlijnwater.nl/download-document.php?id=856> - De brochure 'Kaderrichtlijn Water, de vaart erin!', specifiek gericht op gemeenten in het stroomgebied van de Schelde.

www.isc-cie.com - De Internationale Scheldecommissie coördineert de uitvoering van de Kaderrichtlijn in het stroomgebiedsdistrict van de Schelde. In de ISC zijn Frankrijk, Nederland, de Belgische federale regering en de gewesten Wallonië, Brussel en Vlaanderen vertegenwoordigd.

Actuele Regionale beleidsdocumenten

Deelstroomgebiedsvisie

Karakterisering stroomgebied Schelde

Omgevingsplan Zeeland

Delta in zicht – Kracht van de Delta

Natuurgebiedsplan 2005

Vitaal Platteland Zeeland

Rapport milieutekorten (concept)- Van ruigtes naar parels

Herziening natte ecologische verbindingszone's 2006 (in ontwikkeling)

Grondwaterbeheersplan 2002-2007

Zeeuwse Handreiking Watertoets

Waterbeheersplan

Een groot deel van deze documenten is te downloaden via de site van de provincie Zeeland:

<http://www.zeeland.nl/loket/publicaties/>

Ook kan contact worden opgenomen met het provinciaal informatiecentrum:

tel. (0118) 63 14 00

fax (0118) 63 15 92

e-mail infocentrum@zeeland.nl

Algemene watersites

www.waterforum.net – wekelijks nieuws over water

www.waterland.net – met veel korte waternieuwsberichten

www.afkoppelen.com - Informatie over afkoppelen, van het kenniscentrum afkoppelen

www.dob-verhardingen.nl - over Duurzaam Onkruid Beheer (dob) op verhardingen. Relevant omdat de wijze van onkruidbestrijding effect kan hebben op de waterkwaliteit.

www.kaderrichtlijnwater.nl

www.nederlandleeftmetwater.nl – de overheidscampagne rondom waterbeheer 21e Eeuw

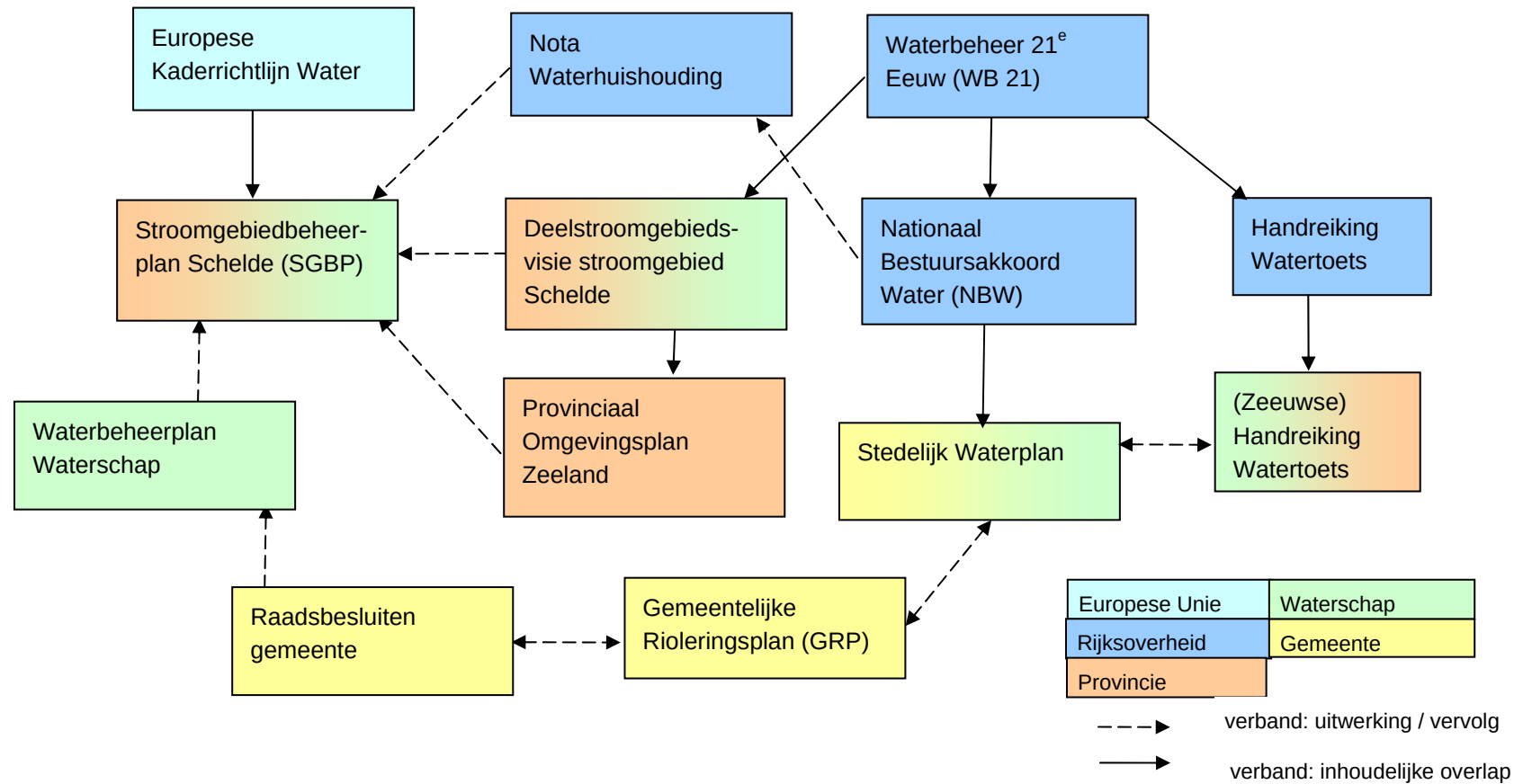
www.waterinnovatiebron.nl/ - WaterINNovatiebron, innovatieprogramma van Rijkswaterstaat

www.stowa.nl – site van de stichting toegepast onderzoek waterbeheer. Met een bibliotheek over diverse wateronderwerpen.

BIJLAGE

1

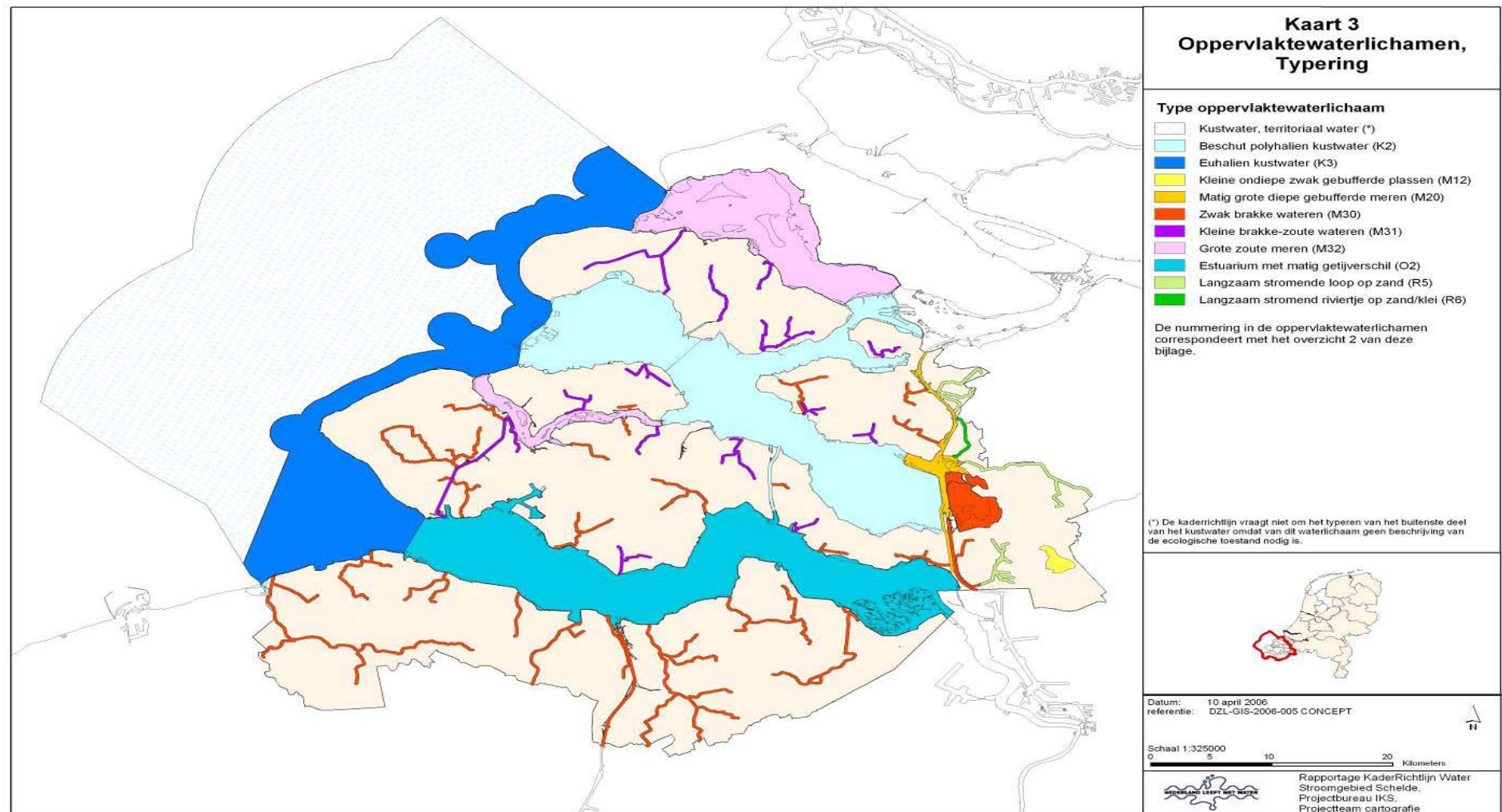
Belangrijkste genoemde beleidsstukken

BIJLAGE

2

Kaart waterlichamen stroomgebied Schelde

BIJLAGE

3

Tijdplanning KRW proces in stroomgebied Schelde

Onderstaande tijdsplanning van het Projectbureau Kaderrichtlijn water Schelde geeft aan wanneer op landelijk niveau (bovenste deel) en regionaal niveau (Scheldestroomgebied) aan de verschillende onderdelen gewerkt wordt. Deze planning geeft de inhoudelijk verbanden weer. De specifiek op bepaalde organisaties gericht acties zijn opgenomen in bijlage 4, de kalender.

	okt '06	nov	dec	jan '07	feb	mrt	april	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec
Beleidsvorming landelijk															
Decembernota 2006			def												
Bijdrage Schelde stroomgebied	conc ept														
Decembernota 2007															def
Beleidsvorming regionaal															
Actualisering Karakterisatie															
Doelen en maatregelen voor alle waterlichamen															
Regionale MKBA															
Haalbare doelen en maatregelen									RB O						
Stroomgebiedbeheersplan															conc ept
Chemie oppervlaktewater															
Probleemstoffen															
Bronnenanalyse															
Maatregelen															
Varianten maatregelpakketten															
Biologie oppervlaktewater															
Normen nutriënten voor typen waterlichamen															
Herziene referentiemaatlatten in MEP/GEP															
MEP/GEP extrapoleren naar alle waterlichamen															
Onderbouwen status waterlichamen															
Maatregelpakketten met kosten / effectiviteit alle waterlichamen															
Afstemming VHR – KRW	RB O														
Grondwater															
Afleiden regionale drempelwaarden															
Doelen Natura 2000 gebieden															
Karakterisering, toestand kwaliteit en kwantiteit															
Maatregelen, effectiviteit en kosten															

BIJLAGE

4 Kalender

<i>Datum</i>	<i>Activiteit</i>	<i>Lokatie</i>	<i>Doelgroep</i>	<i>Doel</i>
Begin november 2006	Informeren Statencommissie Ecologie en Water over stand KRW en Decemhernota	Prov. Zeeland	Statencommissie	Informeren
14 november 2006	Bijeenkomst gemeenten binnen Waterschap Zeeuwse Eilanden	volgt	gemeenten	Informeren, consulteren
eind nov / begin dec 2006	Bijeenkomst gemeenten binnen Waterschap Zeeuws Vlaanderen	volgt	gemeenten	Informeren, consulteren
eind nov / begin dec 2006	Bijeenkomst gemeenten binnen Waterschap Brabantse Delta (Scheldestroomgebied)	volgt	gemeenten	Informeren, consulteren
Eind nov/dec 2006	Workshop Inrichting reg. Waterlichamen	Prov Zeeland / op locatie?	Ambtenaren en maatschappelijke organisaties (MO)	Informeren
06-12-2006	RBO		Bestuurders	Informeren, vaststellen
januari 2007	informatiebijeenkomst Waterschap Brabantse Delta, regiokantoor west		Gemeenten, ambtelijk	Informeren
januari 2007	Bestuurlijke werkconferentie Brabantse Delta	Oosterhout	Gemeentebestuurders	informeren, consulteren
Medio januari 2007	Workshop Keten polders- OS- Veerse Meer- Noordzee en/of Polders-Westerschelde-Noordzee	RWS Zeeland	Ambtenaren en MO	Informeren, consulteren
Medio februari 2007	Workshop Ambitie chemische kwaliteit Polders	?	Ambtenaren en MO	Informeren , consulteren
...-02-2007	RBO		Bestuurders	Informeren, vaststellen
Medio april 2007	Workshop Afweging Deltawateren	RWS-Middelburg	Ambtenaren en MO	Informeren, consulteren
...-04-2007	RBO		Bestuurders	Informeren, vaststellen
april/mei 2007	werksessie RWSR gebied Brabantse Wal (prov. N-B)		Ambtenaren en belangenorganisaties	Informeren en consulteren, maatregelen vaststellen
...-05-2007	RBO		Bestuurders	Concept Doelen/maatregelen/kosten
Mei/juni 2007	Werkconferentie RBO +	Bootocht	Bestuurders en MO	Informeren, motiveren
...-09-2007	RBO		Bestuurders	Ontwerp Doelen/maatregelen/kosten
...-10-2007	RBO		Bestuurders	
...-10-2007	RBO		Bestuurders	Eindconcept 'concept SGBP' voorleggen
...-12-2007	RBO		Bestuurders	'concept SGBP' aannemen als input voor 'eigen' plannen

COLOFON

HANDREIKING GEMEENTE-INBRENG WATERBEHEER
SCHELDESTROOMGEBIED**OPDRACHTGEVER:**

PROVINCIE ZEELAND

STATUS:

Vrijgegeven

AUTEUR:

M. Vroege/ F. v.d. Heijden

GECONTROLEERD DOOR:

J. Otte

VRIJGEGEVEN DOOR:

F. v.d. Heijden

7 november 2006**110502/ZF6/4B2/201390**

ARCADIS REGIO BV
Utopialaan 40-48
Postbus 1018
5200 BA 's-Hertogenbosch
Tel 073 6809 211
Fax 073 6144 606
www.arcadis.nl

©ARCADIS. Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitzonderingen door de wet gesteld, mag zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbenden niets uit dit document worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, digitale reproductie of anderszins.

